

TEOLOGIA ȘI PRACTICA MISIUNII ÎN BISERICĂ AZI. O TRATARE COMPARATIVĂ

Pr.Lect.Dr. Dan Sandu

„Misiunea este însăși inima Bisericii.
Dacă nu există misiune, nu există Biserică”.

În variatele ei forme de manifestare, viața creștină reprezintă o *reflectare a relațiilor intratrinitare*; orice argumentare a unui aspect sau altul al vieții teologice conduce invariabil la a folosi drept model Sfânta Treime care devine *modelul vieții pământești* după chipul căreia a fost plămădită ființa umană. Indubitabil, motivația oricărei acțiuni a lui Dumnezeu spre om ca fapt istoric sau generic, precum și mandatul comuniunii naturii umane unice, este *iubirea*.

Misiunea (mitto, ere; missus) este forma vizibilă a iubirii Sfintei Treimi față de om, actualizată în cel mai eficient mod de Iisus Hristos și lăsată ca moștenire Bisericii Sale, pentru mântuirea omului. Dumnezeu Treime se revelează pentru a intra în relație directă și liberă cu omul, trimite pe Fiul în lume pentru a-l readuce la izvoarele comuniunii și dă urmașilor ca misiune: „Să vă iubiți unul pe altul precum Eu v-am iubit” (Ioan 13,34 și 15,17) și „Mergeți în toată lumea și propoveduiți Evanghelia la toată făptura; cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede, se va osândi” (Marcu 16, 15-16). Din această perspectivă, „misionarul” este cel ce iubește pe semenul său pe care voiește să-L mântuiască. Misiunea, apostolatul sau trimiterea spre lume evocă *dinamica Bisericii* lui Hristos care nu este un organism static, reflectând un stadiu în istorie, ci un *organism viu* care se adaptează la condițiile de viață urmărind în permanență slujirea lui Hristos, capul nevăzut al trupului. Avându-și originea în jertfa lui Hristos, eficientă pentru întreaga lume, Biserica a primit adevărul Lui prin Apostoli, devenind „apostolească”, adică misionară, păstrătoare a adevărului revelat direct apostolilor care L-au vestit: „Ceea ce era la început, ceea ce noi am auzit, ceea ce cu ochii noștri am văzut, ceea ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul Vieții – și viața S-a arătat și noi am văzut-o și mărturisim și vă vestim viața de veci care la Tatăl era și care nouă ni s-a arătat, ceea ce am văzut și ceea ce am auzit, aceea vă vestim și vouă, pentru ca și voi să aveți părtașie cu noi, iar părtașia noastră, din parte-ne, este cu Tatăl și cu Fiul Său, Iisus Hristos. Și pe acestea vi le scriem pentru ca bucuria noastră să fie deplină. Și aceasta este vestea pe care noi de la el am auzit-o și v-o vestim: că Dumnezeu este lumină” (Ioan 1, 1-5) și „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4, 8). Misiunea are ca

obiectiv predarea adevărului mântuitor respectiv pe Duhul Sfânt care „Le mărturisea mai înainte despre patimile lui Iisus Hristos și despre mărirea cele de după ele, lor le-a fost descoperit că nu pentru ei înșiși, ci pentru voi slujeau ei aceste lucruri, care acum vi s-au vestit prin cei ce, întru Duhul Sfânt trimis din cer, v-au propovăduit Evanghelia” (I Petru 1, 11-12).

Temeiurile teologice ale misiunii

În studiul „Misiune și mărturie creștină față de prozelitismul religios care este o contramărturie”, Arhid. Ioan Ică jr. subsumează o serie de argumente teologice cu privire la misiunea creștină, care se pot reduce la trei aspecte esențiale: Trimiterea Fiului și a Sf. Duh în lume de către Tatăl, trimiterea Apostolilor la propovăduire de către Hristos, trimiterea Bisericii care, prin slujitorii investiți, vor desfășura misiunea încredințată până la sfârșitul veacurilor¹.

În înțeles biblic-dogmatic, *trimiterea Fiului și a Sfântului Duh* este o expresie a iubirii lui Dumnezeu față de om, pentru care Sfânta Treime poartă grija deosebită în perspectiva mântuirii sau readucerii lui la „starea cea dintru început”. Tatăl, izvorul dumnezeirii și principiul unității acesteia, cel care are inițiativa creării ființei umane, are și dorința mântuirii ei prin Fiul (Ioan 3,17 și 12,47; I Ioan 4,14 și Luca 9,55). Pentru om, Tatăl nu pregetă să facă orice, până la jertfa Unicului Fiul pe care îl „trimite” să vestească voia și iubirea Sa: „Căci atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3,16)². Din această perspectivă, Treimea este într-o permanentă misiune, căci evenimentul venirii istorice a lui Hristos și trimiterii Duhului în lume devine generic prin asumarea roadelor lucrării Treimii de către fiecare creștin, prin Duhul Sfânt. Unitatea de lucrare misionară a Treimii în lume se desăvârșește în Cincizecime, prin care cercul lucrării mântuitoare a Treimii cu lumea se completează, căci începe sălășluirea Duhului între oameni. Fiecare „Împărate ceresc” actualizează lucrarea aceluiasi Duh Sfânt în persoana în care se sălășluiește și o „curățește de toată întinăriunea”, împreună cu toată comunitatea bisericească.

Hristos și Duhul, *trimișii Tatălui*, trimit pe Apostoli mai departe: „Așa cum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și suflând asupra lor a zis: Luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele vor fi iertate și cărora le veți ține, ținute vor fi” (Ioan 20, 21-22). Misiunea lor primește valoare mântuitoare, fiindcă vestesc apropierea „împărăției cerurilor” (Matei 10,7), care este dăruită exclusiv al celor ce se mântuiesc: „Propovăduiți Evanghelia la *toată* făptura. Cel ce va crede și se

¹ În volumul colectiv, *Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, pp. 28-31.

² Cf. și I Ioan 4,9 și I Ioan 5, 11-12.

va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi” (Marcu 16, 15-16). Misiunea apostolilor devine prelungirea misiunii lui Hristos, care este în mijlocul lor numai în măsura în care ei se alfă ÎN MISIUNE: „Mergând, *învățați* toate neamurile, *botezându-le* în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am spus vouă. Și iată, Eu cu voi *sunt* până la sfârșitul veacurilor” (Matei 28, 19-20). Misiunea nu se termină până la sfârșitul veacurilor, până când toată lumea va lua la cunoștință despre dragostea lui Dumnezeu.

Misiunea creștină dată de Hristos *devenea la noii creștini* mărturie a vieții de comuniune și de iubire³ căci ce dovadă mai mare de iubire poți arăta semenului decât grija ca el să se mântuiască, să trăiască veșnic. Apostolii și după ei slujitorii investiți și pregătiți pentru misiune încep să vestească viața cea nouă a iubirii Sfintei Treimi⁴ prin mijloace concrete de natură spirituală, pentru că „aur și argint nu au avut” (Fapte 3,6) dar din ce au avut, din aceea au dat, din viața cea nouă în Duhul. Aria largă a misiunii se precizează și se diversifică după mărturia Sfântul Apostol Pavel, pe domenii de activitate: „El I-a dat pe unii să fie apostoli, pe alții profeti, pe alții evangheliști, pe alții păstori și învățători, spre desăvârșirea sfinților la lucrul slujirii, la zidirea Trupului lui Hristos, până ce toți vom ajunge la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura plinătății lui Hristos” (Efeseni 4, 11-12).

El a lăsat și modalitățile prin care Biserica își are împlinește menirea în viața omului: *nașterea în credință* care face din străin membru al Trupului lui Hristos, căci numai cel ce „se botează” (Marcu 16,16 și Fapte 2,38) devine „făptură nouă” (II Corinteni 5,17), prin *creșterea în credință*, respectiv adeziunea activă la învățătura și viața comunității de-a lungul întregii vieți pământești, după modelul primar unde noii adepți „stăruiau în învățătura apostolilor și în împărtășire, în frângerea pâinii și în rugăciuni” (Fapte 2,42) și în final în *comuniunea în credință*, respectiv fidelitate față de tradiție, căci „Hristos este același, ieri, astăzi și în veci” (Evrei 13,8), *este* cu noi până la împlinirea făgăduinței (Matei 28,20), drept pentru care Apostolul neamurilor avertizează: „Nu vă lăsați furați de învățăturile străine, cele de multe feluri!” (Evrei 13,9).

Misiunea înseamnă, așadar, *împărtășirea de viața iubirii treimice* încă din timpul vieții pământești, având ca mijloace concrete vizibile *Cuvântul Evangheliei* și *Tainele* dătătoare de har, prin care lucrează Duhul Adevărului.

³ Arhid. Lect. Dr. Ioan Ică jr., *op. cit.*, p. 30.

⁴ *Ibidem.*

Misiunea preotului în parohie

Departat de a fi un simplu președinte al comunității sau un mandatat al acesteia pentru a „vesti cuvântul”, preotul ortodox este deodată *trimisul lui Dumnezeu în misiune spre oameni și trimisul oamenilor în fața lui Dumnezeu*. El este așadar, într-o *dublă misiune*, ceea ce face ca și rolul său să fie esențial: lui Dumnezeu îi garantează prin pregătire și hirotonie vestirea nealterată a adevărului Evangheliei și săvârșirea celor sfinte, iar oamenilor le garantează mântuirea, cu chezașia propriei vieți duhovnicești. Funcția lui nu poate fi numită altfel decât *MISIUNE*, nu profesie, meserie, îndeletnicire, mijloc de trai și trebuie trăită de el însuși ca grijă permanentă pentru mântuirea oamenilor.

Misiunea preotului în comunitate poate fi cuprinsă în trei direcții esențiale care constituie dovada mărturiei sau contramărturiei lui în fața credincioșilor, funcție de aplicarea lor consecventă, respectiv: direcția liturgică, dogmatică și morală. Le vom aborda din perspectiva importanței lor în misiunea sa ad extra, în relația cu omul modern⁵:

- *Predicarea cuvântului* sau aspectul dogmatic. Omul modern este receptiv la cuvânt și acesta se selectează funcție de ce i se pare mai relevant pentru viața personală. Este și spațiul în care preotul poate greși, scandaliza, contramărturisi dacă nu are „cuvânt cu putere multă”. Predicarea nu înseamnă numai predica din spațiul Liturghiei, ci Evanghelie și aplicabilitatea ei astăzi, cultură și modul cum ea poate fi creștinată, educație, respectiv viitorul Bisericii lui Hristos, dialog cu știința și provocările ei. Misiunea modernă a preotului nu trebuie să elimine misterul, lucru eșuat în lumea protestantă, însă imaginea Bisericii ca instituție arhaică, opacă la modern, la cerințele omului contemporan este rodul unei predicări defectuoase și a transferării lucrurilor în „ascunsele” taine ale Domnului, din trecut.

- *Profilul moral-social*, aspectul moral al misiunii, confruntat astăzi cu tendința de pierdere a identității, de identificare cu „lumea”. Reprezintă a doua șansă și al doilea risc în misiune. Faptele preotului sunt faptele Bisericii pentru credincioși. Se poate porni de la moralitatea uniforme, care trebuie să constituie o distincție vizibilă, chiar în situații neoficiale. În prezența unui preot credincios nu spune lucruri pe care altfel le-ar spune și nu face lucruri pe care altfel le-ar face. Preotul „incognito” se lipsește de șansa de a folosi toate mijloacele date pentru misiune, „cu timp și fără timp”. El nu trebuie să se piardă în mulțime, ci să strălucească în mulțime. Mare importanță are în acest sector familia preotului,

⁵ Facem această precizare întrucât pentru omul arhaic ordinea ar fi alta: *liturgic* – ritualismul era cel mai însemnat act sacru în vechime în toate religiile; *dogmatic* – demersul doctrinar a apărut relativ târziu comparativ cu originile religiei; *moral* – era adiacentă vieții religioase și privea doar anumite aspecte ale vieții, nu viața în complexitatea ei.

care constituie dovada vie a capacității preotului în misiune și aduce prin actele ei cinste și susținere activității misionare. Chiar dacă preotul ar tăcea, faptele trebuie să vorbească pentru el.

- *Slujirea celor sfinte* sau aspectul liturgic al misiunii, spațiul în care preotul nu are cum să comită erori dacă se păstrează în duhul Tradiției. Totuși, dat fiind riscul rutinei, casa lui Dumnezeu nu trebuie confundată cu proprietatea preotului, așa încât timpul să atenueze sensibilitatea slujitorului față de sfințenia locului, să reducă din evlavvia și constiința în slujirea pe care o face în primul rând lui Dumnezeu. Mitropolitul Anthony Bloom afirmă că „Misiunea Bisericii este Sf. Liturghie”. Acest tip de misiune se referă la misiunea internă, în sens de schimbare a persoanei în forul ei lăuntric, de creștere duhovnicească ce se prelungește în cotidian, dincolo de spațiul liturgic.

Laicatul și misiunea

În uzul comun, termenul „Biserică” este aplicat instituției care însumează un tezaur de proprietăți istorice, religioase și culturale, un set bine stabilit de învățături dogmatice, un ansamblu de rituri religioase corespunzător doctrinei și o ierarhie bisericească de continuitate apostolică, investită prin puterea hirotonirii. Puțin loc este alocat în practică laicatul în slujirea cuvântului.

Biserica este „adunarea credincioșilor”⁶ și pentru a-și menține rolul de „vârf de lance” în activitatea socială, trebuie să folosească toate elementele vieții sociale, mai cu seamă pe membrii acesteia. Între acestea, apostolatul laicilor care face Evanghelia mult mai credibilă. Misiunea nu ține numai de preot, ci de un aparat întreg care trebuie pus la punct cu atribuții exacte și cu scopul de a schimba viața oamenilor, nu de a câștiga cât mai mulți „prozeliți” în biserică la slujba duminicală, pentru că în cazul respectiv misiunea capătă accente de prozelitism⁷.

Centrul misiunii este Sf. Euharistie, cum am afirmat mai sus, în sensul că ea hrănește spiritual deopotrivă pe preot și pe credincioși. De aceea credinciosul care ascultă Sf. Liturghie și se împărtășește devine *misionar hristofor*, și trebuie să știe acest lucru, pentru că ascultând cuvântul îl transmite mai departe făcând un apostolat laic, iar chipul lui suflesc devine chipul lui Hristos. Misiunea laicului într-o parohie constă din CALITATEA spirituală a acesteia, de modul cum oamenii răspund comandamentelor înalte ale Mântuitorului. Calitatea misiunii

⁶ Alexandre Smemann, *Euharistia – Taina Împărăției*, traducere de Pr. Boris Răduleanu, Anastasia, f.a., p. 17 ș.u.

⁷ Unii preoți folosesc mijloace de atragere a „credincioșilor la biserică”, ceea ce este o mică parte din misiune și se aseamănă cu propaganda sectară care pune accentual tot pe „metode” în a vesti un presupus adevăr, urmărind ca principiu creșterea numărului de adepți. Misiunea are ca scop principal integrarea eclesială și schimbarea vieții.

preotului este dată de calitatea parohiei în ansamblul ei, nu numai a apropiaților Bisericii.

Misiunea preotului are loc în spațiul bine delimitat al parohiei ca activitate curentă, însă ea se extinde în *orice situație* în care se află. De aceea Mitropolitul Emilianos Timiadis consideră că misiunea este procesul mai complex și se îndreaptă în trei direcții:

1. Spre *interior* unde preotul este susținătorul vieții duhovnicești ce conduce la viața veșnică pe credincioșii pe care îi cunoaște. El răspunde pe de o parte solicitărilor credincioșilor preocupați de mântuire și de viața parohială, practicantilor. El nu face o auto-administrare a pietății proprii, ci creează mediul în care credincioșii să trăiască prezența iubitoare a Treimi. Preotul celebrează cu ocazia tuturor sărbătorilor dar dacă celebrarea ar rămâne doar ca o comemorare a unui eveniment istoric ea nu mai are caracter misionar mistagogic, ci rememorare de tip protestant. *Înălțarea, Schimbarea la Față și Învierea* devin sărbători generice și particulare cu aplicabilitate sufletească în viața personală a membrilor parohiei.

2. Spre *exterior*, misiunea spre cei indiferenți din parohie, dar și misiunea parohiei spre exterior în relație cu alte parohii. Un preot misionar, va avea credincioși misionari, prin ceea ce sunt ei înșiși. O parohie misionară devine model pentru alte parohii în totalitatea lor, preot și credincioși.

3. Spre *sine*, prin grija pe care preotul trebuie să o aibă față de propria dezvoltare duhovnicească⁸. La acestea se adaugă continua pregătire pentru orice moment în care vorbește reprezentând Biserica. Preotul este o „funcție” permanentă, nu se reprezintă pe sine ci întotdeauna pe Hristos. „Noi suntem conducătorii dar și servitorii. Noi poruncim, însă în măsura în care știm că este folositor ceea ce spunem”⁹.

Misiune și prozelitism

Prozelitismul are anumite caracteristici care îl îndepărtează de conceptul de misiune, deși sectele care practică prozelitismul atribuie pe nedrept valoare de misiune activității lor, pentru că ei nu vestesc adevărul, ci „alternativa la adevăr” ca variantă de rezervă, așa cum lui Adam și Evei, care îl cunoșteau pe Dumnezeu, Diavolul le-a oferit varianta: „Oare nu a zis Dumnezeu să nu mâncați din roade din orice pom din rai? (...) Nu, nu veți muri, ci veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul” (Facere 3,1-4). Prozelitismul are ca primă caracteristică *contestarea*

⁸ Mitropolit Emilianos Timiadis, *Preot, Parohie, Înnoire*, traducere de Paul Brusanovski, Sofia, București, 2001, pp. 123-125.

⁹ *Sermo Guelferb*, 32,3, la Mitropolitul Emilianos Timiadis, *op. cit.*, p. 126.

a ceva existent, inclusiv a terminologiei. Există trei termeni care, la nivelul misiunii internaționale, sunt contestați cu vehemență:

„*Teritoriu canonic*” – invocat de Bisericile istorice și înțeles ca spațiu geografic, național sau local care intră sub jurisdicția unei anumite Biserici. Pentru evanghelizatorii itineranți problema se pune de natură opțională, în genul economiei de piață, unde fiecare vinde ce dorește, lăsând la latitudinea „clientului” să decidă dacă și ce anume va prefera.

„*Libertate religioasă*”, folosit de Bisericile istorice, care reclamă încălcarea ei de către evanghelizatori, în mod agresiv. În numele aceleiași libertăți, aceștia din urmă insistă asupra predicăției oriunde și oricând cineva dorește, uzând de conceptul de „drepturile omului” care sunt încălcate prin obstrucționarea prediciei.

Prozelitism – înțeles ca smulgerea prin mijloace necinstite a unui credincios de la o Biserică majoritară pentru a deveni membru ale unei denominațiuni religioase. Evanghelizatorii consideră activitatea lor prozelitistă drept „misiune” și invocă respectarea ca atare.

Există câteva *caracteristici* care disting adevărata misiune de prozelitismul expansionist:

- Misiunea respectă *libertatea și dreptul* fiecărei persoane de a manifesta prin învățătură, practică și închinare propriile convingeri religioase. Ea propune un grad mai înalt de viață spirituală la care fiecare poate să adere liber, fără a se atenta la viața particulară a persoanei, fără a o constrânge sau manipula. Prozelitismul folosește mijloace de racolare a membrilor altor comunități religioase, cu scopul declarat de *adeziune la noua denominațiune*. Propriile convingeri ale persoanei nu numai că sunt ignorate, ci denigrate, răstălmăcite, falsificate în folosul sectei;

- Misiunea promovează *armonia, schimbarea lăuntrică, toleranța* religioasă; prozelitismul promovează *ura* față de fosta credință și adepții ei, *dezbinare* (în familie, grup), *fundamentalismul* și intoleranța în folosul noii denominațiuni;

- Misiunea oferă omului un *model de viață* creștină după Hristos; prozelitismul impune un *set de reguli* interne față de care adeptul trebuie să se supună necondiționat;

- Misiunea dă spațiu persoanei umane să *dezvolte* preocupările spirituale proprii, prozelitismul *manipulează* conștiința individului;

- Misiunea *unește* persoane, prozelitismul *izolează* indivizi;

- Misiunea folosește *cuvântul bun și credința* pentru transmiterea adevărului, prozelitismul folosește *denigrarea*, exploatează slăbiciunile comunității căreia aparține potențialul convertit, *constrângerea morală* și *presiunea psihologică*, puterea politică sau socială și mai ales economică la schimb cu convertirea persoanei;

- Misiunea se împlinește în *transformarea internă* a persoanei și orientarea ei spre valorile eterne, prozelitismul se împlinește în „*numărul de membri*” câștigați pentru congregație.

Misiunea Bisericii astăzi

Astăzi Misiunea Bisericii nu se mai poate concepe decât în contextul *dialogului ecumenic*, fie că este vorba de nivel de parohie, fie de eparhie sau de Biserică. Ecumenismul misiunii este o șansă cu atât mai mare cu cât recapitulează începuturile Bisericii creștine, numită de Pr. Ioan Bria „Biserica ecumenică”, adică „Biserica sinoadelor ecumenice”, când misiunea se făcea nu prin izolare și triumfalism autosuficient, ci prin dialog deschis cu mentalități, religii și culturi, după exemplul Sfinților Apostoli.

În Europa occidentală se vorbește deja despre „epoca post-creștină” sau despre „re-evangelizarea Europei”, respectiv orientarea misiunii Bisericii funcție de contextul în care omul *refuză* pe Dumnezeu, spre deosebire de perioada apostolică în care chestiunea principală era să *aleagă* pe Dumnezeu față de zeii păgâni. De aceea misiunea este cu mult mai complexă pentru că nu se mai adresează unei ființe religioase, ci autosuficiente, indiferente sau chiar îndărătnice. În plus, variatele tipuri de religiozitate duc la confuzie și tendințe separatiste: Dumnezeu nu se mai acceptă așa cum este, ci este *construit* de om, după clișeul cel mai convenabil tipului propriu de viață.

La nivel local, deschiderea spre Europa are trei aspecte care trebuiesc considerate în consecințele și provocarea lor din perspectiva misiunii:

- Provocări de forme tot mai variate a diferitor denominațiuni din import, cu *metode studiate*, aplicate anterior, pe fondul unui context dificil: lipsa pregătirii slujitorilor și a mijloacelor de replică, fie că sunt psihologice, economice sau de orice altă natură;

- Creștinul ortodox modern nu mai este cel din scrierile clasice de profil, ci un om care *circulă fără restricții* în tot spațiul european, lucrează în mediul eterodox, are nevoi spirituale pe care Biserica noastră nu le poate satisface.

- *Progresul științific* face din creștinii moderni oameni care gândesc nuanțat, citesc mai mult, evaluează, compară, sunt informați.

Deși nu mai organizează misiuni spre „neamuri”, Biserica este mai solicitată misionar decât oricând, este provocată de contextul nou la care trebuie să răspundă pertinent și punctual. Noi știm că Hristos conduce Biserica la tot adevărul, dar și că slujitorii trebuie să-i înțeleagă rostul și misiunea, să o slujească în a-și împlini vocația eshatologică prin transmiterea cu mijloace adecvate a Adevărului.